

PEDAGOG-SHIFOKORNING RAQAMLI, KOMMUNIKATIV VA KLINIK-PEDAGOGIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING INTEGRATIV MODEL I

ИНТЕГРАТИВНАЯ МОДЕЛЬ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ, КОММУНИКАТИВНОЙ И КЛИНИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИЙ ПЕДАГОГА-ВРАЧА

AN INTEGRATIVE MODEL FOR DEVELOPING THE DIGITAL, COMMUNICATIVE, AND CLINICAL-PEDAGOGICAL COMPETENCES OF A EDUCATOR-PHYSICIAN

ASKAROVA NARGIZA ABDIVALIYEVNA.

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Pedagogika va psixologiya kafedrasida dotsenti.

NURMATOVA R.B.

Toshkent davlat tibbiyot universiteti “Endokrinologiya” yo’nalishi magistranti

Annotatsiya. Maqolada pedagog-shifokorning kasbiy kompetensiyalarini raqamli savodxonlik, kommunikativ madaniyat hamda klinik-pedagogik mahorat birligi sifatida rivojlantirish masalasi yoritiladi. Tibbiy ta’limda sifat, bemor xavfsizligi va ta’lim oluvchining mustaqil klinik fikrlashini shakllantirish o’qituvchidan nafaqat klinik tajriba, balki raqamli muhitda ishlash, dalillarga asoslangan ta’lim dizayni, samarali feedback va etik muloqot ko’nikmalarini ham talab qiladi. Tadqiqot natijasida uch blokli integrativ model va uni baholash indikatorlari taklif etildi.

Kalit so’zlar: pedagog-shifokor, raqamli kompetensiya, kommunikativ kompetensiya, klinik-pedagogik kompetensiya, tibbiy ta’lim, feedback, simulyatsion ta’lim.

Annotatsiya. В статье рассматривается развитие профессиональных компетенций врача-педагога как единство цифровой грамотности, коммуникативной культуры и клинико-педагогического мастерства. В условиях современной медицинской подготовки качество обучения и безопасность пациента зависят от способности преподавателя проектировать доказательное обучение, работать в цифровой среде, обеспечивать конструктивную обратную связь и поддерживать этическое взаимодействие со студентами и пациентами. Предложена интегративная модель компетенций и критерии ее оценки.

Ключевые слова: врач-педагог, цифровая компетентность, коммуникативная компетентность, клинико-педагогическая компетентность, медицинское образование, обратная связь, симуляционное обучение.

Abstract. This article examines the professional competencies of the physician-educator as an integrated system of digital literacy, communicative culture and clinical-pedagogical mastery. In contemporary medical education, teaching quality, patient safety and learners’ clinical reasoning require educators who can design evidence-informed learning, use digital tools responsibly, provide constructive feedback and model ethical communication. The study proposes a three-domain integrative competency model with practical indicators for assessment and faculty development.

Keywords: physician-educator, digital competence, communication competence, clinical-pedagogical competence, medical education, feedback, simulation-based learning.

KIRISH

Bugungi tibbiy ta'limda pedagog-shifokor ikki kasbiy maydon kesishmasida faoliyat yuritadi: u bir tomondan klinik qaror qabul qiluvchi mutaxassis, ikkinchi tomondan esa ta'lim jarayonini loyihalaydigan, talabaning klinik tafakkurini shakllantiradigan va kasbiy qadriyatlarni namuna orqali uzatadigan pedagogdir. Shu sababli uning kasbiy kompetensiyasi oddiy bilimlar yig'indisi emas, balki raqamli, kommunikativ va klinik-pedagogik ko'nikmalarning o'zaro bog'langan tizimidir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti raqamli sog'liqni saqlash strategiyasida inson resurslari, texnologik infratuzilma va etik-xavfsiz foydalanishni birgalikda rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi [1]. Bu yondashuv pedagog-shifokor faoliyatiga ham bevosita tegishli, chunki LMS, elektron portfel, telekonsultatsiya, simulyatsiya va sun'iy intellekt vositalari tibbiy ta'limning ajralmas qismiga aylanmoqda.

Tibbiy ta'lim sifati xalqaro standartlarda o'quv dasturi, baholash, klinik muhit, ilmiy asoslanganlik va jamiyat ehtiyojlariga moslik bilan baholanadi. WFME standartlari tibbiy ta'lim muassasalari uchun sifatni yaxshilash mezonlarini belgilab, ta'lim jarayoni mahalliy kontekstga moslashishi, ammo xalqaro talablar bilan uyg'un bo'lishi kerakligini ko'rsatadi [2]. Demak, pedagog-shifokorning kompetensiyalarini rivojlantirish ham umumiy pedagogik treningdan iborat bo'lmasligi, balki klinik amaliyot, raqamli transformatsiya va insonparvar muloqot talablarini birlashtirishi lozim.

Maqolaning maqsadi - pedagog-shifokorning raqamli, kommunikativ va klinik-pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan integrativ modelni nazariy jihatdan asoslash hamda uni amaliy baholash indikatorlarini taklif etishdan iborat.

METODOLOGIYA

Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, xalqaro standartlar va ilmiy-metodik yondashuvlarni kontent-tahlil

qilish, taqqoslash, umumlashtirish va model yaratish metodlariga tayandi. Tahlil uchun raqamli sog'liqni saqlash bo'yicha WHO strategiyasi [1], tibbiy ta'lim sifati bo'yicha WFME standartlari [2], o'qituvchilarning AKT kompetensiyalari bo'yicha UNESCO ICT-CFT ramkasi [3], shifokorning kasbiy rollari bo'yicha CanMEDS konsepsiyasi [4], kompetensiyaga asoslangan tibbiy ta'lim bo'yicha AAMC-AACOM-ACGME yondashuvlari [5] hamda klinik o'qituvchilarni baholashga qaratilgan Clinician Educator Milestones modeli [6] asos qilib olindi.

Metodologik mezon sifatida uch talab tanlandi: birinchisi - kompetensiya ta'lim natijasida kuzatiladigan xatti-harakat va qaror qabul qilish sifati orqali namoyon bo'lishi; ikkinchisi - raqamli texnologiyalar maqsad emas, balki klinik ta'lim, baholash va bemor xavfsizligini yaxshilash vositasi bo'lishi; uchinchisi - kommunikativ madaniyat talaba, bemor va interprofessional jamoa bilan munosabatlarda etik mas'uliyatga asoslanishi. Shu asosda kompetensiyalar uch blokda tizimlashtirildi: raqamli, kommunikativ va klinik-pedagogik blok.

Tadqiqotlardan E. N. Kopysheva, I. E. Mishina va A. A. Guduxin bemorlar bilan samarali muloqot qilish, shikoyatlar va anamnezlarni to'plash, professional nizoli vaziyatlarni hal qilish va professional maslahat berish ko'nikmalarini o'rganib chiqdilar.

Shuningdek, zamonaviy o'qituvchilarda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish modeli haqida ma'lumot mavjud. Unda ularni yaratish yondashuvlari va ularning asosiy komponentlari muhokama qilinadi. Ulardan ba'zilari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Kompetensiyaga asoslangan. Bu inson hayotining barcha jabhalarini global raqamlashtirish sharoitida o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalari eng muhim professional kompetensiyalar qatoriga aylanib borayotganini taxmin qiladi.

- Shaxsga yo'naltirilgan. Ushbu

yondashuv o'qituvchining qobiliyatlari, imkoniyatlari, motivatsiyalari va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda raqamli kompetensiyalarni oshirish uchun sharoit yaratishni o'z ichiga oladi.

- Aksiologik. Bu o'qituvchining raqamli kompetensiyalarini oshirishda o'zini o'zi rivojlantirishga asoslangan holda raqamlashtirish sharoitida ta'limdagi ustuvor qadriyatlar to'plamini belgilaydi.

- Axborot va kommunikatsiya. Zamonaviy axborot texnologiyalari asosida kognitiv faollikni oshirishning turli usullaridan foydalangan holda, o'qituvchi va ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari o'rtasidagi yuqori darajadagi muloqotga asoslangan.

- Texnologik. Bu o'qituvchining o'qitish va o'rganish jarayonida axborot texnologiyalaridan samarali foydalanishini o'z ichiga oladi.

NATIJALAR

Tahlil natijasida pedagog-shifokor kompetensiyalarining integrativ modeli ishlab chiqilgan. Modelning учта блокдан иборат.

Modelning birinchi bloki - raqamli kompetensiya. U raqamli ta'lim platformalaridan foydalanish, elektron o'quv resurslarini yaratish, klinik vaziyatlarni virtual yoki simulyatsion muhitda modellashtirish, ma'lumotlar maxfiyligi va akademik halollik talablariga rioya qilish, shuningdek, sun'iy intellekt vositalarini tanqidiy baholay olishni o'z ichiga oladi. UNESCO ICT-CFT ramkasida raqamli ko'nikmalar faqat texnik foydalanish emas, balki pedagogika, baholash, kasbiy rivojlanish va bilim yaratish bilan bog'liq kompleks jarayon sifatida talqin qilinadi [3]. Shuning uchun pedagog-shifokor raqamli vositani darsga qo'shishdan oldin uning didaktik vazifasini, xavfsizlik darajasini va talaba klinik fikrlashiga ta'sirini aniqlashi zarur.

Ikkinchi blok - kommunikativ kompetensiya. CanMEDS modelida

shifokorning Communicator roli bemor va uning oilasi bilan ishonchli munosabat o'rnatish, zarur axborotni yig'ish va almashish, klinik qarorlarni tushunarli bayon qilish bilan belgilanadi [4]. Pedagog-shifokor uchun bu kompetensiya yanada kengroq ma'noga ega: u talabaga aniq ko'rsatma berish, xatoni shaxsga emas, xatti-harakatga qaratib tahlil qilish, konstruktiv feedback berish, murakkab klinik vaziyatlarda emotsional barqarorlikni saqlash va jamoaviy muhokamani boshqarishni qamrab oladi. Klinik ta'limda noto'g'ri yoki kechiktirilgan muloqot nafaqat o'quv natijasini, balki bemor xavfsizligini ham pasaytirishi mumkin.

Uchinchi blok - klinik-pedagogik kompetensiya. Bu blok pedagog-shifokorning klinik tajribani o'quv vazifasiga aylantirish, bedside teaching, case-based learning, OSCE, mini-CEX, simulyatsion mashg'ulot va reflektiv muhokamani to'g'ri tashkil etish qobiliyatini ifodalaydi. ACGME Clinician Educator Milestones klinik o'qituvchining rivojlanishini bosqichma-bosqich baholash, o'quv muhitini qo'llab-quvvatlash, ta'lim nazariyasini amaliyotga tatbiq etish va feedback madaniyatini shakllantirishga e'tibor qaratadi [6]. Demak, klinik-pedagogik mahorat shifokorning faqat yaxshi mutaxassis bo'lishi bilan chegaralanmaydi; u klinik tajribani talaba uchun xavfsiz, izchil va baholanadigan ta'lim natijasiga aylantira olishi bilan belgilanadi.

Modelning baholash indikatorlari quyidagicha umumlashtirildi:

- 1) raqamli blokda - LMS va elektron portfel bilan ishlash, simulyatsiya yoki virtual keys yaratish, ma'lumotlar maxfiyligini ta'minlash, raqamli feedback berish;

- 2) kommunikativ blokda - bemor va talaba bilan empatik muloqot, aniq instruksiya, feedbackning dalillarga asoslanganligi, konfliktni konstruktiv boshqarish;

- 3) klinik-pedagogik blokda - klinik holatni o'quv maqsadiga mos tanlash, baholash mezonlarini oldindan belgilash,

xatolarni xavfsiz muhokama qilish, refleksiya va mustaqil klinik fikrlashni rag'batlantirish. Ushbu indikatorlar boshlang'ich, amaliy, integrativ va innovatsion darajalarda baholanishi mumkin. Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish shaxsiylashtirilgan o'qish uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Moslashuvchan platformalar talabning yutuqlarini tahlil qilib, unga moslashtirilgan o'quv yo'nalishlarini taklif qilishi mumkin. Sun'iy intellekt texnologiyalarini til o'qitishda qo'llash shaxsiylashtirilgan o'qishni ta'minlaydi va yozma ko'nikmalarni rivojlantirish samaradorligini oshiradi. Biroq, tadqiqotchilar qayd etishicha, bunday texnologiyalarni joriy etish metodologik qo'llab-quvvatlash va o'qituvchilarni tayyorlashni talab etadi.

MUXOKAMA

Pedagog-shifokor kompetensiyalarini alohida-alohida rivojlantirish amaliyotda yetarli samara bermaydi. Masalan, raqamli platformadan foydalanish texnik jihatdan mukammal bo'lishi mumkin, ammo agar feedback kechiksa yoki baholash mezonlari noaniq bo'lsa, talabning klinik o'sishi cheklanadi. Aksincha, kuchli kommunikativ madaniyat mavjud bo'lsa-yu, o'qituvchi elektron portfel, masofaviy monitoring yoki simulyatsion resurslardan foydalana olmasa, ta'lim jarayonining shaffofligi va individualizatsiyasi pasayadi. Shu bois integrativ yondashuv pedagog-shifokorni uch kompetensiya kesishmasida tayyorlashni talab qiladi.

Kompetensiyaga asoslangan tibbiy ta'limda o'qituvchi talabning faqat nazariy bilimni emas, balki klinik fikrlashi, kasbiy xulqi, kommunikativ yondashuvi va xavfsiz amaliy harakatini baholaydi. AAMC, AACOM va ACGME tomonidan ilgari surilgan kompetensiya yondashuvi tibbiy bitiruvchining klinik amaliyotga tayyorgarligini kuzatiladigan natijalar orqali baholashga yo'naltirilgan [5]. Bu esa pedagog-

shifokordan rubrikalar tuzish, kuzatuvga asoslangan baholash, amaliy ko'nikmalarni real yoki simulyatsion holatda tekshirish va talabning rivojlanish trayektoriyasini hujjatlashtirishni talab qiladi.

Mazkur modelning amaliy ahamiyati shundaki, u oliy tibbiy ta'lim muassasalarida professor-o'qituvchilar malakasini oshirish kurslari, mentorlik dasturlari va ichki attestatsiya mezonlari uchun asos bo'la oladi. Model bo'yicha treninglar uch modulda tashkil etilishi maqsadga muvofiq: birinchi modulda raqamli ta'lim dizayni va ma'lumotlar xavfsizligi, ikkinchi modulda klinik muloqot va feedback, uchinchi modulda klinik vaziyatlarni o'qitish, simulyatsiya va baholash texnologiyalari o'rgatiladi. Har bir modul yakunida pedagog-shifokor real dars fragmenti, klinik keys yoki baholash rubrikasini ishlab chiqib, portfelga joylashtirishi kerak.

Shu bilan birga, modelni joriy etishda ehtiyot choralariga rioya etish lozim. Raqamli texnologiyalar klinik mulohaza va insoniy muloqotni almashtirmasligi, balki ularni kuchaytirishi kerak. Bemor haqidagi ma'lumotlar bilan ishlashda maxfiylik, rozilik va etik me'yorlar birinchi o'rinda turadi. Feedback jarayonida esa talabning qadr-qimmatini saqlash, xatoni o'rganish resursiga aylantirish va ijobiy o'sish trayektoriyasini ko'rsatish pedagogik mas'uliyatning muhim belgilaridir.

XULOSA

Pedagog-shifokorning kasbiy kompetensiyalari zamonaviy tibbiy ta'limda uch asosiy yo'nalish - raqamli, kommunikativ va klinik-pedagogik kompetensiyalar birligida shakllanadi. Raqamli kompetensiya ta'lim jarayonini texnologik jihatdan boyitadi, kommunikativ kompetensiya ishonchli, etik va samarali o'zaro ta'sirni ta'minlaydi, klinik-pedagogik kompetensiya esa klinik tajribani o'lchanadigan o'quv natijasiga aylantiradi. Ularning integratsiyasi tibbiy ta'lim sifati, talabning klinik fikrlashi va bemor

xavfsizligini oshirishga xizmat qiladi.

Ta'limni raqamlashtirish kontekstida an'anaviy o'qitish usullarini raqamli ta'lim resurslari bilan birlashtiruvchi aralash o'qitish texnologiyalari ayniqsa muhim bo'lib qolmoqda. O'z-o'zini boshqaradigan таълим ayniqsa muhim bo'lib qolmoqda, chunki chet tillar bo'yicha malaka va madaniyatlararo muloqot ko'nikmalari doimiy ravishda takomillashtirishni talab qiladi. Tibbiyot fanlari va ushbu sohadagi xalqaro standartlar doimiy ravishda rivojlanmoqda, shuning uchun o'z-o'zini boshqaradigan o'qish talabalarda mustaqillik, mas'uliyat va kasbiy

o'sishga intilishni rivojlantirishga yordam beradi.

Tavsiya sifatida tibbiy ta'lim muassasalarida pedagog-shifokorlar uchun kompetensiyaga asoslangan malaka oshirish dasturlarini joriy etish, elektron pedagogik portfel yuritish, simulyatsion va case-based o'qitishni kengaytirish hamda feedback madaniyatini ichki sifat nazorati indikatoriga aylantirish maqsadga muvofiq. Taklif etilgan integrativ model pedagog-shifokorning kasbiy rivojlanishini rejalashtirish, baholash va himoyaga tayyor ilmiy-metodik asos sifatida qo'llanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. World Health Organization. Global strategy on digital health 2020-2025; extended to 2027 by WHA78 decision. Geneva: WHO.
2. World Federation for Medical Education. Basic Medical Education: WFME Global Standards for Quality Improvement. 2020 revision.
3. UNESCO. ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris: UNESCO, 2018.
4. Frank J.R., Snell L., Sherbino J. (eds.). CanMEDS 2015 Physician Competency Framework. Royal College of Physicians and Surgeons of Canada, 2015.
5. Association of American Medical Colleges. Competency-Based Medical Education and Foundational Competencies for Undergraduate Medical Education.
6. Accreditation Council for Graduate Medical Education. Clinician Educator Milestones: framework for assessing and improving educators' skills.
7. General Medical Council. Outcomes for graduates and Practical skills and procedures: standards for knowledge, skills and behaviours of medical graduates.
8. Ten Cate O. Entrustability of professional activities and competency-based medical education. Medical Education, 2005 and later CBME literature.
9. Копышева Е.Н., Мишина И.Е., Гудухин А.А. Психолого-педагогическая компетентность будущих врачей: опыт разработки образовательной модульной программы // Современные проблемы науки и образования. 2025. № 1.